

Posudek

rigorózní práce **Mgr. Adély Markové**

na téma

„Výkon práv a povinností rodičů, kteří spolu nežijí“

Předložená rigorózní práce obsahuje celkem 138 výkladových stran textu. Po přečtení této práce dojde čtenář k prvnímu obecnému pohledu na tuto práci: autorka zpracovávala poměrně rozsáhlou především teoretickou literaturu z oblasti právní literatury. Přesto, že přístup k tomu, jak bude postupovat ve výkladu zkoumané problematiky, byl správný, autorka si především klade otázku ohledně subjektů, kteří jsou nositeli práv a povinností a potom o obsahu těchto práv a povinností, a konečně, tam by mělo být těžiště práce, jde o výkon těchto práv a povinností. Je třeba podotknout, že autorka se soustředí v práci jen na rozbor oné části práv a povinností rodičů, které se týkají rodičovské zodpovědnosti, event. dalších osobních práv a povinností stojících mimo rodičovskou zodpovědnost. Naopak se autorka nezabývá vyživovací povinností rodičů k dětem. Výše uvedené systematické schéma, pokud by se ho autorka držela ukázněně, a proporcionálně, by dalo vyniknout i řadě teoretických otázek, které si zákonodárce musel položit poté, co nově upravil tyto rodinně právní vztahy v novém občanském zákoníku č. 89/2012 Sb. Jde totiž o základ soukromoprávních vztahů mezi rodiči a dětmi, které ovšem na rozdíl od jiných soukromoprávních vztahů, jsou ovládány principy právní ochrany vyjádřenými v právních normách ústavní povahy a to velmi specificky. Zejména pak výkon těchto práv a povinností, byť mají ryze osobní povahu, je podroben základnímu principu nejvyššího zájmu dítěte. Výše uvedené omezení výkladu problematiky výkonu práv a povinností rodičů. Měla ovšem, podle mého názoru, autorka práce podrobněji zdůvodnit.

Autorka svůj výklad rozčlenila do celků věnovaných jednotlivým dílčím otázkám, které zřejmě nelze označit jako kapitoly. Autorka postupuje tak, že uvádí jednotlivá čísla (1 – 10), ale např. pod č. 1 uvádí nadpisem „Abstrakt“, č. 2 „Úvod“, č. 9 „Závěr“ a č. 10 „Přílohy“. Ostatní číselná označení subsumují vždy konkrétní právní problematiku. Autorka se nejprve zabývá vymezení základních pojmů, kde poměrně podrobně rozebírá pojem „dítě“ a to především význam tohoto pojmu jak je použit v Úmluvě o právech dítěte. Dále se zde autorka zabývá, poměrně rozsáhle, matkou dítěte (v právním smyslu) a některými složitými společensko-právními situacemi, jež přinesl vývoj lékařských věd a biologie a stejně tak právní vývoj spojený s právní ochranou dítěte na straně jedné, na straně druhé svobodným rozhodováním matky o vzniku právního vztahu k dítěti. Stejně tak se zabývá i otcovstvím a právními předpoklady jeho vzniku či zániku. Podle mého názoru nemusela autorka věnovat této problematice tolik prostoru, spíše si mohla položit otázku, zda a jak moderní právo řeší, svým způsobem rozpornou společensko-právní situaci, že rodič nechce ani nést ani vykonávat své rodičovské povinnosti a práva, má právní prostředky se svého právního rodičovství „zprostit“. Dále pod označením 4. autorka zkoumá obsah právního poměru rodičů a dětí. Zabývá se výlučně (vzhledem k tématu práce) rozbořením pojmu rodičovská zodpovědnost. Výklad obsahu pojmu rodičovská zodpovědnost, kterému autorka v této kapitole věnuje pozornost (v tomto případě jde o jednu ze základních obtížných teoretických i normativních otázek) mohl být autorkou práce zkoumán hlouběji. Autorka se bez hlubšího zdůvodnění snaží o porovnání pojmu „řídít jednání dítěte“ a „vychovat dítě“. Na první pohled je zřejmé,

že pojem „řídít jednání“ není totožný s pojmem „výchova“. Pojem řízení se používá především pro označení působení, které není omezeno speciálním osobním vztahem, jakým je rodičovství. V tomto smyslu je pojmem širším. Pojmem výchova rozumí se velmi specifické, v podstatě pedagogické, působení, které taktéž není omezeno pouze pouhým rodičovstvím, ale jeho obsah tvoří v podstatě vštěpování konkrétních poznatků v dané oblasti, ve které je člověk vychováván. Jak obtížné je tuto problematiku normativně vyjádřit, je možno poznat porovnáním dosavadní dikce zákona o rodině (§ 31) a textem nového občanského zákoníku (§§ 857 a 858). Zde zejména kupodivu zákonodárce použil pojmu, že: „...„mají rodiče právo usměrňovat své dítě výchovnými opatřeními“... (§ 857 NOZ) a dále v § 858 NOZ se hovoří o zajišťování výchovy a vzdělání dítěte. Zejména pojem usměrňovat dítě výchovnými opatřeními připomíná dikce používané v jiných právních předpisech, ale též za jiným účelem, či v jiném smyslu – např. zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb., ale např. též i Úmluva o právech dítěte (čl. 19 a čl. 32). Tato moje připomínka chce poukázat na to, jak je obtížné, pro kteréhokoli zákonodárce, vyjádřit složitějším způsobem celkem společenské a historické poslání rodičů vychovávat děti.

Autorka pod označením č. 5 uvádí nadpis „Výkon práv a povinností rodičů manželů“, kterému opět věnuje značnou pozornost. V úvodu tohoto výkladu se zabývá problematikou „Nesení a výkonu rodičovských práv“. Tu by bylo třeba doplnit i slovem „povinností“. Je naprosto správné, že autorka se touto problematikou úvodem k dalšímu výkladu zabývá. Podle mého názoru mohla tento obecný výklad dokonce podat širší, a zejména pokud jde o povinnosti.

Další bod je věnován problematice výkonu práva a povinností rodičů, kteří nebyli manželé. V této kapitole připomínám, že autorka mohla poněkud podrobněji rozpracovat situaci, kdy rodiče dítěte spolu žijí bez manželství organizovaně, třeba po celý život a vychovávají své společné děti. Odlišuje se tato společensko-právní situace podstatně od případu, kdy jde o manžele-rodiče dětí, s nimiž společně žijí nebo nikoliv? Ve které oblasti lze spatřovat nejpodstatnější odlišnosti? Jinou situaci, kterou je nutno odlišit od předchozí nastává, když spolu žijí rodiče dětí, které nejsou jejich společné, ale oni je společně vychovávají. Moderní zákonodárství už dnes na tuto situaci různě pamatuje.

Dále se autorka poměrně podrobně zmiňuje o registrovaném partnerství a výkonu rodičovské zodpovědnosti, pokud jeden z partnerů má své vlastní dítě. Za potřebný a dobře zpracovaný výklad orientující práci směrem k praxi je výklad pod bodem 7. „Intervence státu do výkonu rodičovské zodpovědnosti“. Autorka uvádí i některá soudní rozhodnutí, podle mého názoru, bylo možno (na úkor jiných výkladů) tento výklad podat i v širším rozsahu V bodě 8. nazvaném m“Mezinárodní únosy dětí“ se autorka zabývá poměrně široce a podrobně problematikou tzv. „mezinárodních únosů dětí“. Název je přejat spíše z praxe, nejde o oficiální či literární název této problematiky. Jinak ovšem tento výklad hodnotím pozitivně, neboť jde o příkladnou problematiku, kdy jednomu z rodičů je zabráněno vykonávat své rodičovské povinnosti a práva velmi těžko překonatelnou překážkou státní hranice, za kterou je dítě druhým rodičem situováno. Zejména pak případy, kdy stát, do kterého se rodič s dítětem uchýlí, nemá smluvně upravenou povinnost jednat o navrácení dítěte do země, v němž byl určen pobyt dítěte, jde o překážku téměř nepřekonatelnou, Je naprosto správné, že autorka této rigorózní práce tento výklad do svého pojednání zařadila.

Pokud jde o strukturu práce, byl uveden zásadní názor již výše. Autorce vytykám určitou neuměřenost ve výkladu podaném v jednotlivých „kapitolách“. Někde mohla autorka podávat výklad stručnější, zejména tam, kde jde o otázky víceméně neproblematické. Naopak některým problémům mohla věnovat větší pozornost. V tomto směru by bylo možno namítnout jistou vnitřní nevyváženost práce.

Jak je vidět z bohatého seznamu literatury, autorka se seznámila nejen se základní monografickou literaturou, ale také s mnohými dalšími prameny, které uvádí v poznámkách, na jednotlivých stránkách, tak jak je v obdobných literárních pracích obvyklé. Citací a poznámek je uvedeno celkem 177. Dále pak autorka v příloze uvádí několik tabulek, uvádějících statistické údaje a to konkrétně k počtu dětí vložených do babyboxu a statistiku dalších údajů, např. o počtech dětí svěřených do společné či střídavé péče rodičů, o počtu sporů týkajících se mezinárodních únosů dětí řešených Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí v roce 2008 a dalších tabulek.

Celkový dojem, který na čtenáře předložená rigorózní práce učiní, spočívá v tom, že autorka tuto práci psala se zaujetím a zájmem pro zvolené téma. Její snaha směřovala k vyjádření základů teorie především soukromoprávního pojetí a zařazení úpravy vzájemných práv a povinností rodičů a dětí. Autorka se snažila vyjádřit správně i některé odpovědi, zda teoretické otázky, které byly v průběhu moderního vývoje soukromého práva na území našeho státu položeny, byly správně zodpovězeny v legislativě i v judikatuře. Pokud místy lze konstatovat určitou autorčinu neobratnost, zejména v proporcionalitě výkladu, je možno tento nedostatek přikládat nedostatku zkušeností.

Obsah práce i její formální stránka odpovídá ve svém základu požadavkům kladeným na práci rigorózní, a proto ji doporučuji k ústní obhajobě.

V Praze 10. června 2013

Doc. JUDr. Senta Radvanová, CSc.
konzultant rigorózní práce